

O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKGA INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNI RAG‘BATLANTIRISH YO‘LLARI

Ulashov Aliboy Rashid o‘g‘li¹, Hakimova Gavhar Rustam qizi²

¹Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti katta o‘qituvchisi. Toshkent shahri, Chilonzor tumani, Islom Karimov ko‘chasi 49.

²Toshkent amaliy fanlar universiteti assistent-o‘qituvchisi. Toshkent shahri, Chilonzor tumani, Gavhar ko‘chasi, 1-uy.

¹e-mail: aliboyulashov623@gmail.com

²e-mail: hakimovagavhar9@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikka investitsiyalarni jalb qilishni rag‘batlantirish yo‘llari tahlil qilingan. Tadqiqotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning barqaror iqtisodiy o‘rni ta‘minlashdagi o‘rni, ularni rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati hamda investitsiya muhitini yaxshilash bo‘yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar yoritib berilgan. Maqolada investitsiya faoliyatini kengaytirishda moliyaviy rag‘batlantirish mexanizmlari, bank kreditlari, soliq imtiyozlari, chet el investitsiyalarini jalb etishning huquqiy va institutsional asoslari ko‘rib chiqilgan. Statistik ma‘lumotlar asosida kichik biznesning YaIMdagi ulushi, bandlik va eksport hajmidagi o‘zgarishlar tahlil qilinib, investitsiya faolligini oshirish iqtisodiy samaradorlikka erishishning muhim omili ekanligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, investitsiya muhitini takomillashtirish hamda moliyaviy resurslardan samarali foydalanish orqali iqtisodiyotning ushbu sektorini rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar. kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, investitsiyalarni jalb qilish, investitsiya faolligi, moliyaviy rag‘batlantirish, soliq imtiyozlari, bank kreditlari, chet el investitsiyalari, investitsiya muhiti.

Iqtisodiyotning kichik biznes va xususiy tadbirkorlikini rivojlantirish barqaror iqtisodiy o‘rni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi va O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy siyosatning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatimiz iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning barqaror rivojlanishini ta‘minlash, ulardagi iqtisodiyotning boshqa sohalari bilan bog‘liq muammolarni kompleks hal etish, davlatimiz tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ishlab chiqarish imkoniyatlaridan samarali foydalanish va yuksaltirish maqsadida keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2020-2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, faol investitsiya siyosatini olib borish va shu kabi boshqa vazifalar belgilangan bo‘lib, ularni amalga oshirish natijasida mintaqalarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ishlab chiqarishini yanada kengaytirish, eksport salohiyatini yuksaltirish borasida investitsiya samaradorligini baholash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jixatdan, iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishning hozirgi bosqichida mintaqalarda ishbilarmonlik muhitini tubdan yaxshilash va tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish uchun qulay investitsiya muhitini yaratish, shuningdek, mintaqalarda mazkur faoliyatni takomillashtirish asosida iqtisodiy samaradorlikka erishish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining investitsiya loyihalarini kreditlashni yanada kengaytirish, yangi turlardagi sug‘urta, lizing va boshqa moliyaviy xizmatlar hisobiga ularning hajmini kengaytirish va sifatini oshirish, kapitalni jalb qilish hamda moliyaviy institutlar, korxona va aholining erkin resurslarini muqobil tarzda fond bozorini rivojlantirish, banklar depozit bazasining kapitalizatsiyasini chuqurlashtirish, bank tizimini isloh qilish va barqarorligini oshirish, ularning moliyaviy ishonchliligini va barqarorligini mustahkamlash choralari belgilangan.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari uchun davlat tomonidan turli qulaylik va imtiyozlar berilmoqda, hamda kredit tizimi soddalashtirildi. Bundan tashqari bir qancha yangiliklar kiritildi:

– yangi ro‘yxatdan o‘tgan yuridik shaxs tashkil etmagan yakka tartibdagi tadbirkorlar va oilaviy tadbirkorlik subyektlariga faoliyatini amalga oshirish uchun olingan tovarlarni garov sifatida hisobga olgan holda eng kam ish haqining 20 barobarigacha miqdorda mikrokreditlar ajratish;

– tijorat banklari krediti hisobidan sotib olinadigan qoramol, qo‘y-echki, quyon, parranda, baliq, asalari uyasi, mevali daraxt va tok ko‘chatlari, urug‘, mineral o‘g‘it, qurilish materiallari, o‘simliklarni kimyoviy himoya qilish vositalari, uskunalar, maishiy texnika va boshqa mahsulotlarni cheklovlarisiz yetkazib berishga ko‘maklashish belgilab qo‘yildi.

Respublikada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning barqaror rivojlanishi borasida hukumat tomonidan so‘nggi yillarda bir qancha chora-tadbirlar amalga oshirib kelinmoqda, jumladan:

– xususiy tadbirkorlik subyektlarining faoliyatiga davlat organlarining ortiqcha tekshiruvlari bekor qilindi;

– naqd pul muomalasining erkinligi ta‘minlandi;

– kichik biznes va xususiy tadbirkorlikga oid me‘yoriy-huquqiy baza yangilandi, mavjudlari qayta ko‘rib chiqildi;

– kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun olib kirilayotgan tovarlarning bojxona boji to‘lovi kamaytirildi;

– tadbirkorlarning huquqiy hamda ijtimoiy mavqei oshirildi va hokazo.

Iqtisodiyotni rivojlantirish vaqtida O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda investitsion faoliyatni rivojlantirish masalasi har doim muhim bo‘lib kelgan. Ushbu masalani yechish maqsadida mamlakat investitsiya faoliyatini takomillashtirish muhim omilga aylanib bormoqda. Hozirgi kunda va kelajakda investitsiya jarayonini chuqur isloh qilish zaruriyatga aylanmoqda. Jahon tajribasi shuni tasdiqlaydiki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ichki bozordagi iste‘mol tovarlari va xizmatlarning ortishini ta‘minlaydi, eksport imkoniyatini oshiradi, fuqarolarning ish bilan bandligi muammosini hal etadi, aholining real daromadlari darajasini oshiradi. Mulkchilik shakllari takomillashib borayotgan bir vaqtda, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada takomillashtirish O‘zbekiston iqtisodiyoti uchun o‘ta muhim strategik vazifalardan biridir.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mamlakat ijtimoiy hayoti va iqtisodiy qudratini yuksaltirishdagi o‘rnini nazarda tutsak, bu sohada iqtisodiy islohotlarni yanada chuqurlashtirish asosida iqtisodiyotni modernizatsiyalash dolzarb va ustuvor vazifa hisoblanishi, iqtisodiyotning ushbu sektorida ishlab chiqarishni rivojlantirish va ushbu sektor mahsulotlarini raqobatbardoshligini oshirishdagi muammolarni hal etishda naqadar muhimligini anglaymiz. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikga investitsiyalarni jalb etishdagi moliyaviy rag‘batlantirishni takomillashtirish yuzasidan amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasida bugungi kunda O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik tobora rivojlanib bormoqdahamda mamlakatning istiqboldagi rivojining muhim tayanchi ekanligini belgilab bermoqda.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik investitsiya faolligini oshirish bo‘yicha ichki va tashqi investitsiyalarni jalb etishni rag‘batlantiruvchi huquqni tashkiliy va iqtisodiy asoslarning shakllantirilib, barcha tarmoqlarning faolligini oshirishni ta‘minlaydigan tizimning vujudga kelishi investitsiya manbalari tarkibida ham o‘zgarishlarning sodir bo‘lishiga olib keldi. Pirovardida, korxonalarning o‘z mablag‘lari, tijorat bank kreditlari va to‘g‘ridan to‘g‘ri jalb etilayotgan chet el investitsiyalarining bu boradagi ulushini ortib borish tendensiyasi shakllandi. Ushbu davrda iqtisodiyotni erkinlashtirishning amalga oshirilishi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning investitsiya faolligini oshishiga olib keldi.

Respublikada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida chet el investitsiyalarini jalb etishni boshqarish, rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash siyosati kompleks tarzda amalga oshirilmoqda. Respublikada bu jarayonni muvaffaqiyatli yuritish uchun bir qator qonunlar, farmonlar va me‘yoriy hujjatlar qabul qilindi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-sentabrdagi PF-6075-sonli “Xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar tashkil qilishni rag‘batlantirish chora-tadbirlari va ularning faoliyat ko‘rsatishi to‘g‘risida”gi Farmoni tadbirkorlarning rejali ish qilish ishonchli kafolatlashni ta‘minlab beruvchi huquqiy asosni mukammal tarzda shakllantirdi. Ana shu qonun-qoidalarga asoslanib, pul kreditlarining taqchilligi tufayli milliy iqtisodiyotni rivojlantirishga chet el investitsiyalari investitsiyalarini jalb qilishda kuchli rag‘batlantiruvchilik tadbirlarini olib borish davom etmoqda.

Bu tadbirlar ichida chet ellik investorlarga davlat tomonidan kafolat beruvchi bir qancha yo'nalishlar mavjud:

- milliy lashtirish va rekvizitsiyadan saqlagan holda, siyosiy xavf-xatarni sug'urtalash;
- subyektlarning foyda va boshqa olgan mablag'larini chet el valyutasida chegaradan (boshqa davlatlarga) o'tkazish;
- makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash jarayonida investitsiya uchun qulay bo'lgan muhitni yaratish;
- joriy investitsiyalarning keyingi holati yomonlashgan paytda, investitsiya kiritilgan vaqtdan boshlab joriy qilingan qonunlarning uzoq vaqt davomida qo'llanilishini ta'minlash;
- davlat organlari orqali investorlarning huquqlari buzilgan holatlarda keltirilgan zararlarni qoplab berish;
- Respublika banklarida cheksiz har qanday valyutada hisob raqamlarini ochish;
- Respublika hududida sug'urta kompaniyalarini chet el kapitali ishtirokida tashkil etish;
- kichik biznes subyektlari xorijiy investitsiyasidan orqali olingandaromadining bir qismini soliqdan ozod etish.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda moliyaviy talabning shakllanishi va dinamikasi, asosan, ishlab chiqarish samaradorligi va iqtisodiyot tarmoqlari daromadlarining ortishi bilan izohlanuvchi, investitsiya resurslariga ichki talabning kengayishi, raqobatbardosh texnologiyalarni jalb qilishning faollashuvi hisobiga tashkil bo'ldi.

1-jadval

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanish darajasining asosiy ko'rsatkichlari²⁸⁷

Yil	Kichik biznesning YaIMdagi ulushi (%)	Kichik korxonalar va mikrofirmalar (%)	Faoliyat yuritayotgan subyektlar (ming birlik)	Xo'jalik yurituvchi subyektlardagi bandlar soni (ming kishi)
2010	35,6	18,6	237,5	1349,0
2011	38,2	21,5	268,6	1386,9
2012	42,1	23,5	346,1	1848,0
2013	45,7	24,7	392,0	2055,6
2014	48,2	29,5	398,6	2164,3
2015	50,1	31,2	422,9	1956,1
2016	52,5	32,7	201,7	1972,8
2017	54,0	33,7	218,9	2338,4
2018	54,6	33,9	219,7	2401,1
2019	55,8	34,6	213,7	2301,5
2020	56,1	34,8	221,1	2317,2
2021	56,5	35,0	226,0	2229,5
2022	56,9	35,2	233,3	2180,4
2023	53,3	36,4	251,6	2276,7

1-jadval ma'lumotlarini tahlil qiladigan bo'lsak, kichik biznesning YaIM dagi ulushi yil sayin ortib bormoqda, ammo 2023-yilda kichik biznesning YaIM dagi ulushi 2022-yilga nisbatan 3,6 foizga qisqargan. Mazkur kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining asosiy qismi qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligida 13 foizni, savdo sohasida 21 foizni, qurilish tarmog'ida 10 foizni va sanoat

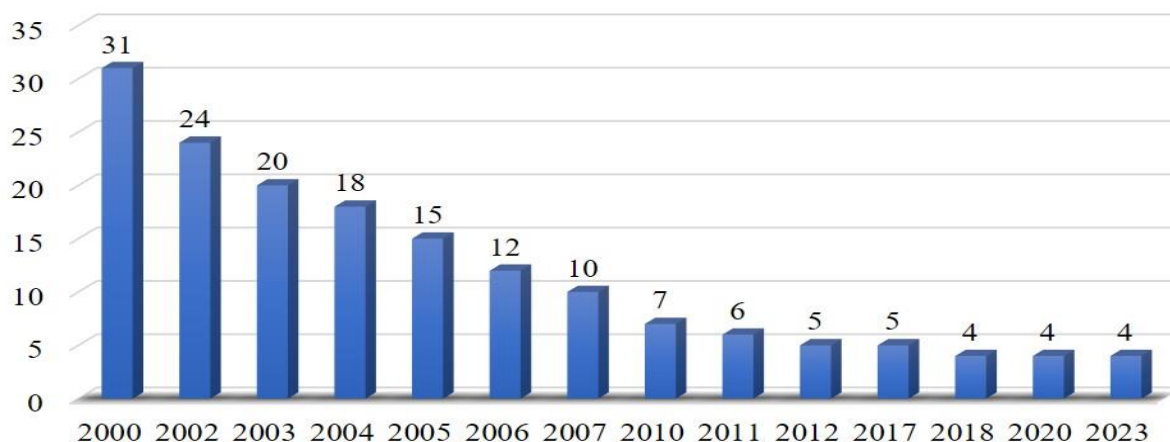
²⁸⁷ www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Milliy Statistika qo'mitasi rasmiy sayti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi.

sohasida 27 foizni tashkil etilgan. Bunga asosiy sabab, 2023-yilda kichik biznes subyektlarining 2022-yilga nisbatan bankrot deb e'lon qilinganlarining soni 2,7 martaga ortgan. Biroq, kichik biznesning asosiy vakillaridan bo'lgan kichik korxonalar va mikrofirmalarning YaIM dagi ulushi barqaror tarzda ortib bormoqda, ya'ni 2010-yildan beri ularning ulushi 0,5-1 foiz atrofida ortayotganligini ko'rishimiz mumkin. 2023-yildagi banklar tomonidan mikrokreditlar berish tizimidagi islohotlar natijasida kichik korxonalar va mikrofirmalarning ishlab chiqarish faoliyati kengaydi hamda ularning YaIMdagi ulushi ham ortdi. Shunga mutanosib ravishda, Respublikada faoliyat olib borayotgan subyektlarning soni ham 2023-yilda 2022-yilga nisbatan 18 300 taga ortdi. Bu sohada faoliyat olib borayotgan aholining bandligi o'zgardi, ya'ni 2023-yilda o'tgan yilga nisbatan 96 300 taga oshganini ko'rishimiz mumkin.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yurtimizda ularning huquqiy erkinligini ta'minlashga harakat qilayotgan siyosat olib borilayotganligi hamda kerakli bo'lgan qulay sharoitlar yaratilayotgani e'tiborga sazovordir. Bunday ko'rsatkichlarga erishishda bir qator omillar ta'sir ko'rsatgan. Jumladan, davlat tomonidan yaratilgan qonuniy yengilliklar, soliq va boshqa imtiyozlar hamda davlat tomonidan keng qo'llab-quvvatlashlarning olib borilishidir. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida soliq imtiyozlarining ta'siri va o'rni muhimdir. Davlat soliq siyosatini liberallashtirish, soliq yukini pasaytirish, soliqqa tortish tartibini soddalashtirish, xo'jalik subyektlarining moliya-xo'jalik faoliyatlariga noqonuniy aralashishga chek qo'yish, ularning huquq va erkinliklarini himoya qilish bo'yicha kerak bo'lgan harakatlarni amalga oshirildi.

Hozirgi paytda ko'plab mamlakatlarda korxona va muassasalar foydasidan olinadigan soliq stavkasi o'rtacha 12,5-39,5 foizni tashkil etayotgan bir paytda O'zbekistonda bu ko'rsatkich 1995-2023-yillar mobaynida 38 foizdan 4 foizga tushirildi. Rasmiy ma'lumotlarni tahlil qiladigan bo'lsak, yagona soliq to'lovi 2000-yilda 31 foiz qilib belgilangan. Besh yildan so'ng, ya'ni 2005-yilda 2 barobarga qisqargan, 2012-yilda esa ushbu soliq turi 5 foiz etib belgilangan. Bundan ko'rinadiki, yagona soliq to'lovi 12 yil ichida 6 barobarga kamaytirilgan. 2003-yildan boshlab, ushbu soliq to'lovi 2 foizdan kam bo'lmagan tarzda kamaytirilib kelingan. Hozirgi kunga kelib ham, yagona soliq to'lovchi yuridik shaxslardan 4 foiz miqdorida soliq to'lovi olinmoqda (1-rasm).

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari uchun ishlab chiqarishni takomillashtirishga davlat tomonidan soliq stavkasining sezilarli darajada kamaytirilishi katta yordam bermoqda. Buning barchasi mahsulot va xizmatlar eksportini, aylanma mablag'larni va ishlab chiqarish hajmini oshirishga, aholi uchun kerakli ish o'rinlari yaratish uchun zamin yaratib beradi. Tadbirkorlar tomonidan daromadlarni yashirish va davlat budjetiga soliq to'lashdan bosh tortish darajasining bunday tarzda kamayishi soliq sohasidagi olib borilayotgan izchil islohotlar natijasidir.

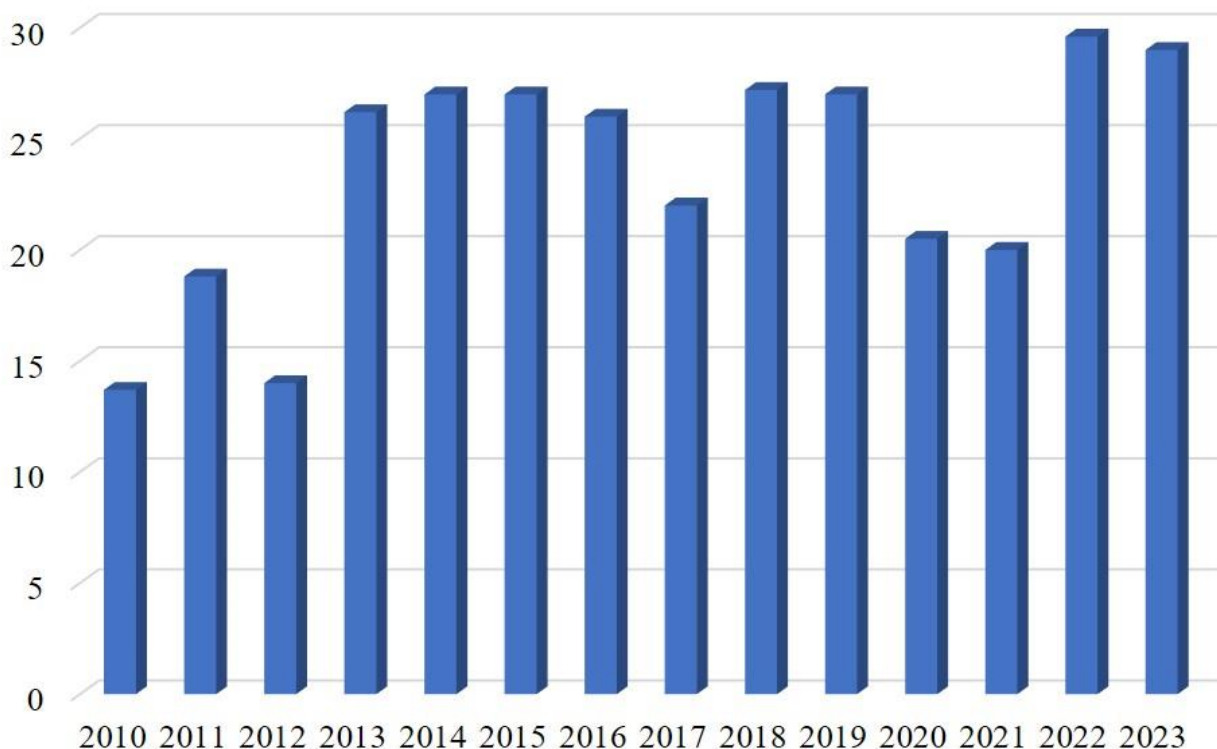

1-rasm. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari uchun belgilangan yagona soliq to'lovi

stavkalar (foizda)²⁸⁸

Iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikga soliq to'lovlari stavkalarining bunday tarzda kamaytirilishi, birinchi navbatda, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining xarajatlari tarkibining qisqarishiga, korxonalarning foyda bilan ishlashiga, o'z faoliyatlarini yanada rivojlantirishlariga, yangidan-yangi innovatsion g'oyalarning ustida ishlashiga hamda Respublika eksport salohiyatini yuksaltirishga imkon yaratadi. Respublikamiz eksportining umumiy hajmida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushi 2010-yilda 13,7 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 29foizga yetdi, ya'ni 15,3 foizga oshgan (2-rasm).

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning jadal rivojlanishi, iqtisodiyotning barcha sohalarida bozor mexanizmlari joriy etilayotganligi munosabati bilan investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari bo'yichatarkibi o'zgarmoqda..

2-rasm. O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning eksportdagi ulushi (foiz hisobida)²⁸⁹

Davlat iste'molchilar huquqi ustunligini hisobga olib, iqtisodiy faoliyat, mehnat qilish va tadbirkorlik erkinligini, barcha mulk shakllarining huquqiy jihatdan teng muhofaza etilishini kafolatlaydi. Mulkchilik sinflari rivojlanishining asosiy omillaridan biri, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishidir. Bu esa kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining erkinliklarini ta'minlovchi, ularni himoyalash va aniq huquqiy kafolatlarini ko'zda tutuvchi qonuniy bazasini doimiy takomillashtirish yo'li bilan amalga oshiriladi.

Umuman olganda, davlatimiz tomonidan so'nggi yillarda ishlab chiqarishni amalga oshirish va investitsiyalarni jalb qilish uchun yanada qulayroq shart-sharoitlarni yaratish yo'nalishida qabul qilingan chora-tadbirlar Vatanimiz tadbirkorlarining ham, chet el investitsiyalari investorlarining ham O'zbekiston kichik biznes va xususiy tadbirkorlikini rivojlantirish loyihalariga nisbatan qiziqishlarining ortishiga sabab bo'lmoqda. Har qanday ijtimoiy-iqtisodiy jarayon huquqiy asosga

²⁸⁸ www.stat.uz - O'zbekiston Respublikasi Milliy Statistika qo'mitasi rasmiy sayti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi..

²⁸⁹ www.stat.uz - O'zbekiston Respublikasi Milliy Statistika qo'mitasi rasmiy sayti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi..

ega bo'lgan taqdirdagina yuzaga chiqadi. Shak-shubhasiz, Respublikamizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikga investitsiyalarni jalb qilishni rivojlantirish va uni rag'batlantirish borasida me'yoriy-huquqiy asos hamda qator imtiyoz va qulayliklar yaratilgan.

Xususiy sektorning iqtisodiyotdagi o'rnini ortib borishi bilan ularga bo'lgan e'tibor ham kuchayadi. Xususiy sektorga investitsiyalarni jalb qilishni rag'batlantirish va faollashtirish yuzasidan bir qancha amaliy choralarni ko'rishni talab etadi. Ushbu sektor vakillariga soliq imtiyozlarini berish, davlat organlarining kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatiga keskin aralashuvini kamaytirish, ularga o'z faoliyatlarini amalga oshirishda turli xil imkoniyatlarni yaratib berish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning birinchi Toshkent xalqaro investitsiya forumining ochilish marosimidagi nutqi. 2022-yil 24 mart.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2023--2025-yillarga mo'ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-459-son Qarori. // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 28.12.2022-y., 07/22/459/1125-son.
3. Aliqulov M. S., Asamxodjayeva Sh., Nasirov E. I., Investitsiya loyihalarini moliyalashtirish. Daarslik. T.: Moliya, 2020. 168 bet.
4. Xudoyberdiyev Z. Y., Rustamova D.D., Majidov N. M., Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish. T.: Cho'lpon, 2021.
5. Бирман Г. Инвестиционный анализ / Г. Бирман. - М.: Банки и биржи.: ЮНИТИ, 2019. – 631 с.
6. Колмыкова Т.С. Инвестиционный анализ: Учебное пособие / Т.С. Колмыкова. – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2018. – 214 с.
7. Karimov J. Investitsion loyihalarni moliyalashtirishning asosiy manbalari // Международный научный журнал «Новости образования: исследование в XXI веке» - SamDU KF. -2022. - 627-630-b.
8. Meliyeva N., Bahriddinova M. Investitsion loyihalarni moliyalashtirishning asosiy manbalari // Международный научный журнал «Новости образования: исследование в XXI веке» - DTPI. - 2022. - 1143-1147-b.
9. Fozilbekov B., Investitsion faoliyat tushunchasi va uning tasniflanishi // Scientific Journal Impact Factor. Volume 2, Issue 4. 2022. – 327-338-b.
10. www.lex.uz (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi)
11. www.mineconomy.uz (O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi)
12. www.stat.uz (O'zbekiston Respublikasi Milliy Statistika qo'mitasi rasmiy sayti ma'lumotlari.)